

O NOUĂ „PROBLEMĂ HOMERICĂ” ÎN LITERATURA ROMÂNĂ (II)

Cine este autorul Cazaniei lui... VARLAAM?

Un studiu special despre contribuția lui Varlaam la Cazană din 1643, aducând cercetarea până în anul 1972, dar care de atunci n-a mai făcut pași mai departe, a scris prof. Atanasie Popa.²⁴ El derivă Cazană la Varlaam din Cazană la Calist, despre care și Gr. Scorpan a crezut la un moment dat că este originalul după care a tradus Varlaam pornind de la ceea ce a spus în 1637 chiar Varlaam.²⁵ Atanasie Popa respinge însă până la urmă, cu bune argumente, teza aceasta și, se folosește chiar de Gr. Scorpan care, comparând Cazanăle mai vechi din limba slavonă, care circulau în Moldova și în Transilvania, (Cazană Ursu, Codicele Drăgan, Cazană la Jurg din Leheeni), constată că ele nu pot fi, eventual, decât izvoare, nu modele ale lui Varlaam. Cazană sa, spune Gr. Scorpan, „nu este o simplă traducere cum sunt Cazanăle slavone sau rutene pe care le-a consultat Varlaam. Explicația textelor apare ca o compilație în care însă autorul are marca lui parte de contribuție originală”.²⁶

Din acest text trebuie să reținem patru elemente care ar mai trebui adăncite pentru rezolvarea „problemei homerice” legate de Cazană la Varlaam. 1. că nu e o simplă traducere; 2. că pentru a-și alcătui opera Varlaam a consultat și alte Cazană; 3. că opera sa apare ca o compilație, și 4. că are o mare contribuție personală la alcătuirea Cazaniei.

Atanasie Popa reia însă afirmațiile lui Pande Olteanu, cu privire la Damaschin Studitul ca „model, dar observă că „Varlaam are texte pe care nu le are „Comoara” lui Damaschin Studitul, și invers”.²⁷ Atanasie Popa rămâne la opinia că Varlaam a pus opera sa de traducere „la îndemâna întregii obști de „seminție românească” ca „un dar făcut limbii românești”, ceea ce este mare lucru”. E mare, dar Atanasie Popa se contrazice pe el însuși când, după ce observă atâtea diferențe față de posibilele modele, acceptă la modul general teza traducerei. Ea, teza, se poate aplica textelor identificate a fi traduse, dar nu întregului text!

Problema autorului Cazaniei lui Varlaam a preocupat pe mulți cercetători. Ioan Bălan și Petru V. Haneș remarcă asemănări cu Cartea de învățătură (1581) a lui Coresi.²⁸ N. Cartoian crede că „până nu se va găsi originalul sau originalul după care a tradus Varlaam, orice încercare de a determina partea lui de contribuție personală, este prematură”.²⁹ Florea Mureșan, care face prima prezentare importantă a operei lui Varlaam,³⁰ crede Cazană sa a fi o traducere după Cazană la Calist, despre care I. Irimia (în cartea despre Petru Movilă, tipărită la Chișinău) spune că a fost tipărită la Kiev în 1637, la Lavra Pecerska. Păcat că această Cazană n-a fost încă identificată, deși e amintită și de N. Iorga.³¹ Gavril Istrate identifică în Cazană la Varlaam particularități ardelen, bănuind că Varlaam a folosit și unele Cazană ardelen, anterioare Cazaniei sale.³² Al. Piru³³ o consideră „traducere și compilație”.

Am putea înmulți colectarea opiniilor, dar toate ne-ar duce spre aceleași concluzii, în general contradictorii de la un autor la altul, sau chiar la ace-

lași autor. Florian Dudaș care întreprinde un studiu masiv și informat asupra Cazaniei lui Varlaam, identificând în Transilvania 345 de exemplare tipărite, și 42 de copii manuscrise, și văzând în acestea afirmarea unității culturale a neamului nostru,³⁴ trage concluzia că „Învățăturile (Cazanăle) apărute în 1643 la Iași poartă pecetea personalității autorului. Evident, Varlaam traduce, dar chiar traducând, dă „Cărții de învățătură” un strălucit veșmânt românesc, care rezidă în structuri sintactice și stilistice de un real efect pe care le pot explica doar o cultură vastă... Varlaam a tradus fără a fi însă un tâlmăcitor fidel... el a intervenit adesea creator în texte, depășind originalul”.³⁵ Interesantă e și opinia lui Nicolae Iorga: Varlaam, Mitropolitul cărturar, a dat „o nouă și strălucitoare tâlmăcire a Evangheliei și o seamă de vieți de sfinți, dintre care ale sfinților care ocroteau pe pământ românesc credincioșii de limbă românească erau atât de personal prelucrate, încât pot fi socotite ca adevărate lucrări ale lui Varlaam însuși”.³⁶ În altă parte, Iorga considera Cazană „o culegere din mai mulți autori”.³⁷

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

24 Atanasie Popa, Care este contribuția lui Varlaam la Cazană sa din 1643? Studiul actual al cercetărilor, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XLVIII, nr. 3—4, 1972; a se vedea și At. Popa: Cazană la Varlaam, Timișoara, 1944; de același, A existat o Cazană moldovenească în sec. al XVI-lea?, în rev. „Cercetări de lingvistică”, 1965, nr. 1.

25 Gr. Scorpan, Locul Cazaniei lui Varlaam în vechia noastră literatură omiletică din secolele XVI și XVII, în rev. „Cercetări istorice” XII—XVI, Iași, 1940, nr. 1—2, p. 545—591.

26 La Atanasie Popa, Care este..., p. 175.

27 Idem, p. 176.

28 P. V. Haneș, Vechile noastre Cazană: Coresi, Varlaam, Mănăstirea Dealu în vol. „Prietenii istoriei literare”, I, Buc., 1931, p. 133—161.

29 cf. Florian Dudaș, op. cit., p. 35.

30 Florea Mureșan, Cazană la Varlaam 1643—1743, prezentare în imagini, Cluj, 1944.

31 N. Iorga, Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, ed. II, vol. I, Buc. 1929, p. 293.

32 G. Istrate, Varlaam, în „Cronica”, Iași, IV, 1969, 1, p. 7.

33 Literatura română veche, Buc., 1962, p. 97—100.

34 Florian Dudaș, op. cit., p. 77.

35 Florian Dudaș, op. cit., p. 40, și Pande Olteanu, Criterii stilistice în studiul comparat al literaturii omiletico-parenetice, în „Probleme de literatură comparată și sociologie literară”, Buc., 1970, p. 140, și urm.

36 N. Iorga, Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688, Buc., 1904, p. 160, cf. F. Dudaș, op. cit., p. 40—41.

37 N. Iorga, Istoria literaturii românești, I, Buc., 1925, p. 253.

Slujirea lui Dumnezeu și dragostea de neam: MOISE — copilăria și chemarea lui la misiune

(LECȚIE DE RELIGIE)

1. Organizarea clasei pentru lecție (Rugăciunea de intrare în clasă, pregătirea materialului didactic, notarea absențelor, etc.).
2. Verificarea temei și a cunoștințelor predate în lecția trecută.
3. Legătura cu lecția precedentă sau a cunoștințelor anterioare.

Vă amintiți copil, din lecția trecută, că Iosif locuia în Egipt și i-a adus și pe frații săi, împreună cu Iacob, tatăl lor. Iacob murise. Desigur că a murit și Iosif împreună cu frații săi, dar să vedem ce s-a întâmplat cu urmașii lor, cu copiii copiilor lor? În primul rând pe tron se urcase Ramses al II-lea, care nu-l cunoscuse pe Iosif și deci nu știa cum a scăpat el din ghiarele foamei pe egipteni. Pe de altă parte, evreii, adică descendenții lui Avraam, Isaac și Iacob — se înmulțiseră și astfel în Egipt își ducea viața și poporul evreu. Neîmplinea băstinașă, erau asupriți. Dar totuși, evreii erau poporul lui Dumnezeu și El însuși veghea asupra lor. Și desigur că le-a pregătit un plan de salvare. Să vedem însă cum și prin cine?

4. Comunicarea subiectului lecției noi și a obiectivelor urmărite (se va scrie pe tablă).

Ca urmare, subiectul lecției de astăzi este:

„Slujirea lui Dumnezeu și dragostea de neam: Moise — copilăria și chemarea lui la misiune”.

5. Dirijarea învățării. Comunicarea noilor cunoștințe.

Deci, omul prin care Dumnezeu a hotărât să salveze poporul Său este Moise. El este deci, o mare personalitate biblică și națională. Sfânta Scriptură ni-l prezintă încă de la naștere pentru a vedea ce minunat și cu câtă înțelepciune lucrează Domnul.

Hai-deți copii, împreună să facem cunoștință cu Moise!

Așa cum am spus, Faraon asupra poporului evreu. Dar nu numai atât: dorea chiar să-l stărpească. Astfel, a poruncit ca orice băiețel se va naște, să fie aruncat în apele fluviului Nil. Vai ce lucru greu de îndeplinit! Vai ce poruncă grea, aproape imposibilă! Care mamă poate oare să-și arunce copilășul, să-l înecă? Ca să se asigure că porunca sa va fi executată, Faraon trimisese ostași.

În tinutul Gosen, într-o casuță locuia o familie ce avea o fetiță mai mare pe nume Miriam și un băiat de vreo trei anișori pe nume Aaron. Însă nimeni nu știa că mai era acolo și un copilăș, care ar fi trebuit aruncat în Nil, fiind băiețel. Mama sa l-a ținut ascuns bine, timp de trei luni, într-un colț întunecos al casei, unde nimeni nu l-ar mai fi putut găsi. Dar el plângea și nu l-ar mai fi putut ține; ar fi putut fi auzit de cineva de pe stradă. Iar pe stradă treceau soldații. Dacă ei ar auzi copilășul, ar intra în casă, ar lua copilășul și l-ar îneca și astfel l-ar pierde. Sărmana mamă! ce oare ar fi putut face?

Să vedem ce: se duce la fluviu de unde culese papură și stuț. Acasă împleti un coșuleț, care când fu gata arăta ca un mic leagăn. Îi astupă găurile cu smolă să nu intre apa în el și să poată pluti. Apoi culcă copilășul în el și împreună cu Miriam s-a dus la apele fluviului Nil. Dar nu să-l omoare, desigur. A așezat coșulețul între papură, la mal, unde apa nu era prea adâncă. Apoi leagănul plută, iar co-

pilașul dormea liniștit. Plutea ca o mică barcă, dar nu oriunde, deoarece Domnul Dumnezeu era acolo și o îndrepta spre un loc anume. Mama lui Moise știa că Domnul va avea grijă și în tot ce a făcut a fost însoțită de puterea credinței în mila și dragostea Sa față de poporul lui Israel. Astfel, ea își ridică ochii spre cer și se rugă: „Oh, Domnul meu, veghează asupra acestui copilăș pe care Tu mi l-ai dat, eu nu mai pot, eu nu mai îndrăznesc s-o fac; dar știu că dacă Tu te vei apleca spre el, totul va ieși cu bine. Nici un rău nu-l va ajunge”. Apoi se duse acasă, dar Miriam se duse aproape de fluviu. Ea se furișă printre tufișuri și se uita la leagăn. Vroia să știe ce se va întâmpla cu frățiorul ei. Deodată se apropiară niște pași și se auzeau voci. Miriam o văzu pe fiica Faraonului, care însoțită de suita ei de servitoare, se apropia de apă. Deodată văzu leagănul și trimise o fată să-l aducă. Copilașul se trezi și începu să plângă. Fiicei Faraonului fiindu-i milă de el s-a hotărât să-l îngrijească. I-a pus numele Moise, deoarece înseamnă „scos din apă”. Copilașul însă continua să plângă de foame. Miriam văzând totul, a ieșit dintre tufe, spunând: „Eu cunosc o femeie care l-ar putea alăpta. Să mă duc s-o aduc? Desigur, se întoarce chiar cu mama sa, căreia, dându-i copilășul, fiica Faraonului îi spuse: „Ține-l la tine și ai mare grijă de acest băiețel. Te voi plăti pentru tot. Dar când va fi mare și va putea mânca îl voi lua înapoi”. Cât era de fericită că Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea. Avea voie să trăiască, și pe deasupra mai și primea răsplătă pentru aceasta. Acum nu mai trebuia să-l ascundă sau să se teamă de cineva, nici măcar de Faraon.

Moise mai rămase mult timp la mama sa. El învăță să meargă și să vorbească. În fiecare zi se juca cu frații lui. Și în fiecare zi o ascultau pe mama povestind. Odată a povestit că peste câțiva timp poporul Israel va merge în altă țară în care nu va mai exista un împărat rău și în care nimeni nu va mai asupri poporul. Aceasta o promisese Domnul Dumnezeu cu mult timp înainte lui Iacob. „Israel este poporul lui Dumnezeu”, spunea mama; „El nu trebuie să rămână în Egipt; el aparține unei țări mult mai frumoase, țara Canaan. Iar Dumnezeu ne va întoarce acolo unde Iacob a trăit. Acolo ne vom întoarce toți”.

Dar sosi și ziua în care Moise a trebuit dus înapoi la palat unde rămase cu fiica Faraonului. El știa însă că mama lui adevărată nu era aceasta, ci o femeie săracă, ce îl luase în brațe și-i spunea despre Dumnezeu lui Israel.

Moise crescuse și se făcu om puternic. Primi un palat, cai și o mulțime de alte bunuri. Dar când privea la tot ce avea, simțea că toate comorile Egiptului sunt fără valoare pentru el. „Nu aceasta este țara mea” — se gândea el, „nu fac parte din poporul egiptean, ci din poporul Israel”. Moise nu-și putea uita poporul și nici pe Dumnezeu.

Într-una din zile, plimbându-se pe lângă casuțele evreilor, auzi pe cineva strigând. Un egiptean bicuia un om din poporul evreu. Să-

(Continuare în pag. a 3-a)

File de Sinaxar SF. GRIGORIE SINAITUL (6 aprilie)

Sf. Grigorie s-a născut într-o familie înstărită din satul Kukulon, în sudul Gölfului Smirna. În primii ani ai domniei lui Andronic II Paleolog (1282—1328), el a fost luat prizonier în urma unei incursiuni turcești, frecvente pe atunci în toată Asia Mică, și dus cu toată familia în Laodicea. Aici, luând parte la slujbele bisericești, ei au impresiionat prin cântarea lor melodioasă pe creștini, care adunând bani i-au răscumpărat de la turci. Grigorie a plecat atunci în Cipru unde a făcut o foarte bună impresie locuitorilor de aici prin chipul său vesel și plin de har care îi revela starea sufletească. Considerând dragostea arzătoare pentru virtute pe care tânărul Grigorie o nutrea în sufletul său, Dumnezeu i-a descoperit un sihastru care l-a primit ca novice. După ce s-a inițiat în primele taine ale vieții călugărești, el a plecat la Muntele Sinai în căutarea de și mai mari nevoițe. Aici el s-a călugărit, abandonând odată cu tunsorea părului său toată pofta trupestă. La puțin timp, a uimit pe ceilalți călugări prin felul vieții sale, asemănător aceluia al Puterilor netrupești. Posturile sale, priveghele, cântarea și rugăciunea continuă erau dincolo de orice descriere. El împlinea fără nici o întârziere fiecare ascultare care i se dădea, imaginându-și totdeauna că Dumnezeu are ochii fixați asupra lucrului său. În fiecare seară, după ce obținea binecuvântarea superiorului său, el se întorcea în chilă sa și îi dădea lui Dumnezeu din toată inima ridicarea mâinilor sale și a duhului său ca jertfă de laudă. El citea în întregime Psalterul până când atingea o stare de bucurie cerească. Când, dimineața, clopotul suna, el era primul prezent în biserică, de unde nu ieșea decât la sfârșitul slujbei, ultimul. Puțină pâine și apă erau de ajuns ca să-l păstreze în viață, deși a îndeplinit timp de trei ani greaua sarcină de bucatar și de butar. El considera această sarcină egală cu slujba

de la altar și servea pe toți frații ca și cum ar fi fost ingeri. Era de asemenea priceput caligraf, petrecând zile și nopți în culegerea, asemenea unei albine harnice, a mierii conținută în Sfânta Scriptură. Peste aceste nevoițe, el se urca adeseori pe muntele Sinai pentru a venera locul unde Domnul a apărut lui Moise.

Văzând progresul tânărului călugăr, vrăjmașul a tot binele a aprins în sufletele celorlalți patima invidiei. Imediat ce și-a dat seama de gravitatea acestei patimi care amenința cu distrugerea unității trupului lui Hristos, el a părăsit Mănăstirea în tovarășia lui Gherasim, fiul unei familii nobile care a devenit mai pe urmă unul din cei mai eminenți ucenici ai sfântului. Ei au plecat mai întâi la le-

(Continuare în pag. a 2-a)

Părintele SERAFIM

1 Din păcate, fără slujbă în Sinaxar, sfântul Gherasim este una din personalitățile cele mai interesante ale epocii. Născut în Eubee (insulă greacă în Marea Egee n.n.), dintr-o familie de origine occidentală, el a devenit călugăr în Muntele Sinai unde s-a legat sufleteste de Sf. Grigorie. El au practicat împreună ascetism în Creta, apoi la Schitul Magula. Când s-au refugiat în Tesalonic, cu alți ucenici, Grigorie plecând în Chios, Gherasim a mers să predice (în limba franceză) dreapta credință în părțile Greciei ocupate de francezi. El a convertit un mare număr de francezi la Ortodoxie și a fondat câteva mănăstiri mici unde se ducea, se pare, o viață isihastă. Când Atena a fost luată de catalani (1311), el s-a refugiat la Tesalonic și s-a instalat lângă o mănăstire cu un grup de ucenici din care cel mai însemnat a fost Sf. Isidor, viitorul patriarh al Constantinopolului (1347—1350), care a luat conducerea obștei după moartea Sf. Gherasim (între 1326 și 1346).

MIHAI EMINESCU ȘI RELIGIA

Prin tradițiile familiei, a strămoșilor, moșilor și părinților săi, M. Eminescu a fost crescut în cultul religiozității creștine ortodoxe. Botezat în cristeana biserică Uspenia din Botoșani, în 1850, el a fost investit cu semnul „celor aleși”.

Copilăria-i liberă, trăită în plină natură la Ipothești, apoi anii de școală la Cernăuți și peregrinările prin țară, însetat de dorința de a-și cunoaște pământul și poporul din care făcea parte, experiența de viață dobândită și bogatele lecturi, au contribuit la formarea tânărului poet, animat de lumina unor înalte idealuri cu simțăminte patriotice și umanitare.

Între rudele poetului au fost și fete bisericești: călugări și călugărițe. Mătușile sale, Fevronia și

Olimbiada, surorile Ralucăi, mama sa, au fost călugărițe la Mănăstirea Agafton de lângă Botoșani, unde în copilărie și tinerete, poetul a poposit și de unde a cules de la călugărița, Zenaida, basmul popular Călin Nebunul.

I. Slavici, prietenul și biograful poetului, scria în Amintiri că M. Eminescu „citea cronicarii și multe cărți bisericești (...); cunoștea la vârsta de 20 de ani numele învățăturilor cuprinse în Evanghelie, ci și pe ale lui Platon, pe ale lui Confucius, Zoroastru și Budha — și puneia religiozitatea mai presus de toate...”

Serbarea de la Putna din august 1871, organizată de studenții societății „România Jună” din Viena pentru comemorarea a 400 de ani de la sfârșirea mănăstirii de către Ștefan cel Mare, a fost sprijinită entuziast și de M. Eminescu.

Descoperindu-și vocația poetică, încă de tânăr, poetul a spus: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor, cum soarele soare un nor de aur din marea de amar”, având convingerea că poetul adevărat trebuie să fie un cântăreț, un rapsod al aspirațiilor obștei, făcând singur mărturisirea de credință că ar vrea să se împărtășească din viața cea largă a neamului, să trăiască „în mijlocul poporului plin de focul entuziasmului, să lii inima lor plină de geniu, capul cel plin de inspirațiune, preot durerilor și bucuriilor, bardul lor”.

Anii de studenție la Viena și Berlin (1863—1874) au fost un nou prilej de adâncire și medi-

tație, prin lecturi bogate, și asupra problemelor morale și religioase.

Anii ieșeni (1874—1877), în special de la Curierul de Iași și apoi cei bucureșteni de la ziarul Timpul (1877—1883), până la grava îmbolnăvire, îl fac pe poet să scrie o serie de articole privitoare la problemele morale și religioase, remarcabile prin originalitatea de gândire și frumusețea stilului, calități întâlnite numai la spiritele cele mai alese.

Creatiile poetice reprezentative de factură religioasă, trecute prin atâtea variante în procesul elaborării lor, pe un parcurs de zece ani (1869—1879), din care multe poezii postume, dovedă că avea de gând să le șlefuiască încă, sunt: Intunerile și poetul; Preot și filozof; Rugăciunea unui dac; Christ (Dumnezeu și om); Răsai asupra mea (Lumină lină); Colinde, colinde!; Învieră; Rugăciune; Inger de pază și Inger palid.

Din toate poeziile ne oprim asupra a două din ele: Sonetul Răsai asupra mea (Lumină lină), mai mult sau mai puțin o traducere și o prelucrare (în multe variante). E de altfel unica poezie de inspirație pur religioasă, fiind o rugăciune eminesciană. Rugându-se, poetul trăia ca într-un vis ceresc, având credința, dar copleșit de propria-i nimiciere, invocă pe Fecioara Maria să-l privească cu îndurare și milă, cel mai puternic sentiment. El îi cere poetul să-i redea puterea tinereții:

(Continuare în pag. a 3-a)

Grațian JUCAN

Datorii creștinești specifice Postului Mare

Datoriile creștinești care trebuie îndeplinite în postul Sf. Paști sunt altele decât în celelalte posturi. De aceea aceste datorii se numesc specifice Postului Mare. Care sunt aceste datorii?

În acest timp, noi trebuie să postim mai mult, să ne rugăm mai mult, să iertăm mai mult, să facem milostenie mai multă. De ce toate acestea? Pentru că noi în acest post trebuie să ne spovedim și să ne împărtășim cu Sf. Taine.

Porunca a patra bisericească spune: „Să ne spovedim și să ne cuminecăm în fiecare din cele patru posturi mari de peste an, ori, dacă nu putem, cel puțin o dată pe an, în postul Sf. Paști” (Învățătura de credință creștină ortodoxă, 1952, București, p. 360).

„Porunca a patra bisericească arată, deci, datoria creștinului de a-și mărturisii păcatele înaintea duhovnicului, pentru a fi dezlegat de ele și de a se putea împărtăși cu vrednicie cu Sf. Trup și Sânge al Mântuitorului, spre dobândirea fericirii veșnice. De

scaunul mărturisirii se poate apropia creștinul oricând simte trebuința de a-și ușura sufletul de păcate. Biserica, la rândul ei, cere creștinului prin această poruncă să se mărturisească în fiecare din cele patru mari posturi de peste an. Dacă totuși nu i-ar fi cu putință atunci o dată pe an și anume în postul Sf. Paști creștinul trebuie neapărat să se mărturisească și să se împărtășească” (idem, ibidem, sublinierea noastră).

Totuși sunt creștini care mor fără să se spovedească și fără să se împărtășească niciodată. Acești creștini nu se mântuiesc. Între rugăciunile care se rostesc în postul Sf. Paști se numără și rugăciunea Sf. Eftrem Sirul, care se termină cu cuvintele: „Așa, Doamne, Împărate, dăruiește-mi ca să-mi văd greseliile mele și să nu osândesc pe frațele meu, că binecuvântat ești în vecii vecilor Amin”.

Acestea sunt datoriile creștinești specifice Postului Mare.

Protos. Ipolit CIUBOTARU

Pr. prof. Sorin Cosma

O nouă „problemă homerică” în literatura română

(Urmare din pag. 1)

Am reține din N. Iorga că se oprește la concluzia că e o prelucrare din mai mulți autori.

Și atunci să ne întoarcem la întrebarea pe care ne-am pus-o la început: cine este autorul **Cazaniei** lui Varlaam? Putem răspunde, după ce am întrebat și noi pe mulți alții? E traducere, prelucrare, compilație, culegere? El însuși ne spune: „**adunat-am din toți tâlcovnicii**” și că este „**din multe scripturi tâlmăcită**”. Ediția de la Chișinău din 1991, ultima ediție a **Cazaniei**, așează drept introducere un studiu al lui N. Cartoian, acesta rămânând la constatarea că „**nu putem ști până unde merge originalitatea lui**”, și repetând ceea ce spune Varlaam însuși: că și-a adunat materialul din mai multe izvoare.³⁸

Dar oare noi, moderni, nu ne scriem cărțile din alte cărți? Și nu ne credem autorii! Evident, noi citim și, așa, toată lumea se lămurește cum stau lucrurile. Pe vremea lui Varlaam, care tipărește prima carte în Moldova, încă nu se știa despre îndatorirea citirii. Dacă s-ar fi știut, Varlaam ar fi făcut-o așa cum a anunțat-o în titlu. Odată cu el apare în Moldova stirpea clericului cărturar. Cu lecturi multe, cu capacități de folosire inteligentă a lecturilor, dând unitate scrisului și conferindu-i prin aceasta calitatea de operă a lui.

Această afirmație nu rezolvă însă problema autorului, până la a o impune cu necesitate incontestabilă, potrivit cu exigențele criticii moderne.

Iată de ce **Cazania lui Varlaam** mai rămâne încă „o problemă homerică” a literaturii române, dar aceasta nu-i scade deloc din prestigiu cititoricesc, cu care stă la începuturile literaturii române.

Un singur cuvânt aș vrea să mai adaug. El și-a intitulat opera „**Carte românească de învățătură**” (la) **dumnicile (de) peste an și la praznice împărătești și la svinți mari**” și a socotit că face prin ea „un

dar limbii românești” și s-a adresat tuturor românilor printr-un „**Cuvânt împreună către „toată seminția românească**”. Este printre cei dintâi care afirmă, în scris, unitatea de neam, de limbă și de credință a românilor. Ion Lupăș remarcă două seturi de versuri incluse de Varlaam în „**Cartea sa românească**”, în care „**temeluieste țara pe învățătura creștină**”, iar pe el se declară mărturisitor al lui Dumnezeu „**cu condeul**”.³⁹ „**Carte românească**”, în gândirea lui Varlaam, e de fapt „**Carte ortodoxă**”. Titlul e oricum original. Pentru dânsul, ca și pentru întreaga istorie veche românească, ca și pentru conștiința noastră ortodoxă, aceste cuvinte, ortodox și românească, erau echivalente. Așa se și explică circulația ei extraordinară pe tot cuprinsul Țărilor române, și multe ediții succesive, până azi. Am citit undeva că la un moment dat, în Transilvania, două sate se judecau pentru o **Cazanie** a lui Varlaam, reclamând amândouă proprietatea asupra ei.

Când a fost trimis de Vasile Lupu în solie la Matei Basarab, Varlaam a aranjat împăcarea între cei doi domni și, i-a sfătuit s-o simbolizeze printr-o zidire reciprocă de biserici în cele două Țări românești.

Vasile Lupu, moldoveanul, să zidească una la Pitești, iar Matei Basarab, munteanul, să zidească una la Soveja, în ideea afirmării ideii de unitate de credință și de neam. Oare n-ar putea gestul acesta să fie considerat ca un model de integrare spirituală, în ciuda granițelor pe care istoria le tot așează, și le mută, și le șterge, și iar le așează, și iar le șterge, între fiili aceluiași neam?

38 Varlaam, **Opere**, I, Chișinău, ed. Hyperion, 1991, p. 10.

39 Ioan Lupăș, **Mitropolitul Varlaam al Moldovei**, Cluj, 1935, p. 11.

Sfântul GRIGORIE SINAITUL (6 aprilie)

(Urmare din pag. 1)

rusalim, pentru a se închina la Sfintele Locuri, apoi au ajuns în insula Creta. Nu fără dificultăți, au găsit aici o groță bună pentru viața de liniște (isihie) și de rugăciune curată pe care o doreau. Sf. Grigorie a reluat nevoițele sale ascetice cu o putere îndoită. Această extremă abstenință transmitea chipului său o paloare gălbuiă iar membrele sale uscate abia se mai mișcau, adevărindu-se cuvântul **Profețului**: „**Genunchii mei au slăbit de post și trupul meu s-a istovit din lipsa uidelemnului**” (Ps. 108, 23). Însă el era mereu în căutarea unui om al lui Dumnezeu capabil să-l învețe arta contemplației (theoria). Într-o zi, mișcat de Duhul Sfânt, isihastul Arsenie, care avea darul înaintevăderii, veni la el și-l explică ceea ce Sfinții Părinți înțeleg prin **paza minții**, adevărata priveghere (nipsis) și rugăciunea curată.

Întrebându-l Grigorie care a fost până atunci felul vieții sale, Arsenie i-a spus că toate nevoițele sale pentru câștigarea virtuților corespund cu ceea ce sfinții numesc **Practică** (praxis), care însă nu procură prin ea însăși **contemplația duhovnicească** (theoria). Pentru a ajunge la aceasta, trebuie după curățirea sufletului prin observarea poruncilor, să ne îngrijim cu ardoare și dragoste de Dumnezeu de **rugăciunea interioară**. Prin invocarea constantă a Sfântului Nume al Domnului nostru Iisus Hristos inima isihastului va putea să fie iluminată de Har iar omul să devină el însuși întreg lumină. Apoi, insistând pe lângă Arsenie, el s-a înstrutit asupra predicilor care se ridică înaintea omului de rugăciune, asupra ispitelor diavolești de **dreapta și de stânga** și asupra încercărilor venite din partea oamenilor invidioși.

În urma acestei convorbiri, Grigorie, fără a pierde un moment, s-a suit într-un vapor care mergea la Sf. Munte Athos, metropola isihasmului, în nădejdea de a găsi aici oameni inspirați de Dumnezeu. El vizită toate mănăstirile, chiliile și schiturile și întâlnește numeroși Părinți împodobiți de virtuțile vieții „practice”. Dar când îi întreba dacă practică **paza minții** și **rugăciunea contemplativă**, aceștia nu știau nici măcar despre ce este vorba. În cele din urmă el găsi trei călugări care se ocupau cu rugăciunea interioară la Schitul Magula, aproape de mănăstirea Filoteu. El își făcu o chilie în apropiere și, singur înaintea lui Dumnezeu, adunând în el însuși toate simțirile și fixând mintea la Crucea lui Hristos, el petrecea ziua și cea mai mare parte a nopții așezat pe un scaunel și repetând neîncetat: „**Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine păcătosul**”, cu durerea sufletului și strângerea inimii, suspinând profund și inundând pământul cu lacrimi calde. Când duhul i se obosea de lungimea strigătului său interior, el se ridica pentru a se desținde de strângerea isihiei în spațiile psalmodiei, sau se dădea la meditația unui cuvânt al Scripturii și amintirii morții, lucrului mâinilor sau lecturii, în picioare, pentru a-și obosi timpul; apoi se întorcea repede la rugăciunea inimii.

Într-adevăr pentru acești isihaste care rămân separați de oameni, nici lucrul, nici laudele bisericești n-au mare importanță, ci toată atenția lor este concentrată asupra celei mai eminente activități umane care este rugăciunea. „**Rugăciunea, scrie Sf. Grigorie, este la începuturi ca un foc al veseliei, izbucnind din inimă, la cel desăvârșit, ca o lumină lucitoare bine micsorătoare. Sau iatăși, rugăciunea este propovăduirea apostolilor, lucrarea credinței, mai bine zis credința însăși, nemijlocită, garanția bunurilor viitoare** (Evr. 11, 1). Ea este **Evanghelia lui Dumnezeu, semnul curăției, simbolul stăruinței, arătarea Botezului, dragostea în fapt, arvuna Duhului Sfânt, mila lui Dumnezeu, pecetea lui Hristos, raza soarelui spiritual, luceașul care se ridică în inimă, confirmarea Creștinismului, arătarea împăcării cu Dumnezeu, harul lui Dumnezeu, lucrul călugărilor, petrecerea isihastilor, prilej de liniște, dovada vieții îngerești. Și la ce să le mai spunem pe toate? Rugăciunea este Dumnezeu (care lucrează toate în noi), deoarece una, singură este lucrarea, a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, care lucrează toate în Iisus Hristos**”⁴¹.

Astfel, perseverând în rugăciune, cu credință și smerenie, Grigorie a suferit **buna transformare**, și prin lucrarea Harului, el a văzut într-o zi chiliea sa deodată plină de lumină dumnezeiască. Atunci, răpit dincolo de trup și de lume, a fost umplut de dragostea lui Dumnezeu, adică de Dumnezeu el însuși, așa încât marturisirea ucenicului său: „**Cel ce s-a înălțat spre Dumnezeu prin această sfântă înălțare care de la practică (praxis) duce la contemplație (theoria), vede prin Harul Sfântului Duh toată creația strălucind ca o oglindă**”. Ieșind din chiliea sa cu fața strălucind de bucurie, el mărturisea că sufletul care arde de dragostea lui Dum-

nezeu nu poate să se ascundă de ceilalți oameni. Într-adevăr, inima tresăltând de bucurie sub acțiunea Harului, face ca fața să strălucescă, după cuvântul **Înteleptului**: „**O inimă veselă, înseninează fața**” (Pilda 15, 13).

Într-o zi, ucenicul și biograful său, Sf. Calist, l-a întrebat cum se ajunge a vedea învierea sufletului său. Sfântul a răspuns: „**Când sufletul se luptă cu toată feroviarea și cu toată smerenia pentru câștigarea virtuților, el răstoarnă toate patimile și le supune. Virtuțile naturale îl inconjoară atunci, cum sufletul urmează trupului, și îl conduc ca pe niște trepte ale unei scări duhovnicești până la starea care depășește natura. Și când mintea (noûs) se ridică deasupra ei înșisi, luminată în întregime de strălucirea Sfântului Duh pe măsura harului primit, ea vede mai clar natura ființelor, nu în felul înțeleptilor lumii acesteia, ci în relația lor esențială cu Creatorul. Progresând atunci în contemplație și tinzând fără încetare la cele dinainte, uitând drumul parcurs** (Cf. Filip 3, 13), sufletul abandonează toate gândurile naturale și ajunge la un negrăit dialog cu Dumnezeu, dincolo de orice formă și de orice concept. Iluminat de lumina infinită, el nu mai simte nimic din acest trup material și pământesc, găsindu-se răpit numai la Dumnezeu într-un irezistibil elan de dragoste. Astfel, ajuns la așa înălțime duhovnicească, prin practica asiduă a rugăciunii interioare, omul, restabilit în libertatea măreții a copiilor lui Dumnezeu, poate să vadă învierea sufletului său înainte de învierea generală așteptată”.

Ca magnetul dumnezeiesc Grigorie atrăgea spre el, prin mireasma virtuților sale și strălucirea Harului, un mare număr de locuitori ai Sfântului Munte. Voioșia sa și înfățișarea iubitoare arătau în ce măsură de familiaritate cu Dumnezeu ajunsese. Și după ce azeau învățătura sa despre viața contemplativă și rugăciunea inimii, mulți din ei lăsașu părinții lor duhovnicești pentru a se pune sub îndrumarea sa. Când el vorbea vizitatorilor săi despre curăția sufletului și de modul în care omul poate deveni dumnezeu prin Har, atunci, ca pe timpul Apostolilor, Sfântul Duh cobora peste ei și îi umplea de o dumnezeiască și irezistibilă dorință de a îmbrățișa și ei acest fel de viață cerească. Cu toată simplitatea și după exemplul lui Hristos, sfântul primea cu bucurie pe toți care se prezentau la el cu sete duhovnicească, dar nu îi accepta ca ucenici decât după ce proba cu severitate ascultarea și smerenia lor.

Diavolul, nesuportând o astfel de strălucire, incită atunci anumiți călugări dintre cei mai învățați de la Sfântul Munte ca să condamne, din invidie, învățătura lui Grigorie despre isihie și rugăciunea minții în inimă ca o noutate inadmisibilă. Sfântul păstră un timp tăcerea, lăsând răul să se manifeste. Apoi, luând cu el doi isihasti venerabili s-a dus la Karies pentru ca doctrina lor duhovnicească să fie examinată de **Proștosul** Sf. Munte. Acesta recunoscu fără greutate dreptatea lor și declară în timpul unui dialog cu aceștia: „**Astăzi eu vorbesc cu marii Apostoli Petru și Pavel**”? De atunci toți Athoniții au considerat pe Grigorie ca pe dascălul lor, iar numărul vizitatorilor săi crescuse atât de mult încât ei trebuiau să se refugieze în locuri cu acces dificil, ca mănăstirea Simonas Petras, pentru a se dedica acolo rugăciunii și contemplației.

Însă incursiuni ale turcilor care ustiau s hiturile și luau în captivitate pe călugării dispersați și fără apărare, au împiedicat pe Grigorie și ucenicii săi să se bucure de isihie. De aceea ei au părăsit Ath sul pentru Tesalonica cu gândul de a ajunge la Muntele Sinai (1326). Afând că nici acolo nu vor putea să se aperse de amenințarea saraclilor, Grigorie plecă în Chios, apoi în Mitilene. El petrecu iarna la Constantinopol ajungând în cele din urmă în deșertul Paroria, regiune muntoasă propice vieții isihaste, situată între Adrianopol și Marea Neagră, care forma atunci frontiera între Bulgaria și Imperiul bizantin. El s-a stabilit într-un loc numit Mesomilion cedat de Amiralet, superi-lor unui grup de pustnici. Însă Luca, unul dintre pustnicii locului care a fost ucenicul lui Grigorie la Athos, stăruind de o funestă invidie contra omului lui Dumnezeu, a mers până la a se repezi asupra lui cu sabia. Scăpând cu puțin de moarte, ucenicul dulcelui Iisus, fără a se tulbura, nici chiar simțind ură față de agresorul său, îi arătă dimpotrivă o tandră afecțiune și îi dedică apoi unul din principalele sale tratate despre isihie și rugăciune. Puțin mai târziu, Amiralet el însuși, im-îns de invidie până la nebunie, alungă pe isihasti și angajează o bandă de tâlhari ca să prădeze chiliile lor. Nepuținând să învingă această invidie perversă nici prin mărînimia sa, nici prin bunătatea sa, sfântul se întoarce la Constantinopol prin Sozopolis și apoi reveni la Sf. Munte.

Răspuns la scrisoarea unor cititori tineri:

Doctrina despre Reîncarnare și poziția Bisericii Ortodoxe față de ea (II)

5. Reîncarnare și Înviere (II)

Este aici momentul de precizat că nu toate religiile vechilor civilizații au avut doctrina reîncarnării. Așadar acestea nu i se poate da decât un credit local, nu general, universal. De exemplu religia iudaică, diferite religii asiro-chaldeene, persane sau egiptene n-au împărtășit această doctrină. Vechii egipteni, de pildă, nu credeau în reîncarnare în sensul hinduist; ei credeau într-o revenire „cândva” a spiritului la propriul său trup pe care îl spiritualizează, îl glorifică și-l face capabil de a intra în comuniune cu divinitatea. De aceea își și îmbălsamau trupul într-un mod atât de miraculos, de desăvârșit pentru că credeau că **sufletul nu merge în alte trupuri ci va reveni în propriul său trup**. Aceasta implică convingerea că deși trupul se întoarce în pământul din care a fost alcătuit, el nu dispăre total ci indiferent de transformările materiale pe care le suferă, el poartă amre nta sufletului ce l-a avut, astfel că la momentul rânduit de Dumnezeu sufletul își poate „regăsi” trupul, se întoarce la trupul său.

Doctrinile hinduiste nu numai că nu pomenesc nimic despre ce se întâmplă cu trupul după ce omul moare, dar și exclud total ideea de înviere căci dacă mortul ar învia, cum ar putea un suflet ce a avut mai multe trupuri să le locuiască din nou pe toate, concomitent? Ori care din trupurile „vizitate” de suflet ar învia și care nu, și care ar fi criteriul de selecție?

Revenirea sufletului la propriul și singurul său trup a ut mai înainte, cum am văzut în cazul vechilor egipteni, este o doctrină și în creștinism. În primul rând Iisus Hristos a înviat aducându-și sufletul la trupul din care plecase și pe care l-a spiritualizat, nemaifiind apoi supus coordonatelor și dimensiunilor spațio-temporale. Același lucru îl spune și Sf. Apostol Pavel când învață că toți vom învia (1 Cor. 15), că deci Mântuitorul, prin învierea Sa s-a făcut „**începătură celor adormiți**” (1 Cor. 15, 20). Însuși faptul că cei morți sunt considerați doar „adormiți” implică o trezire, o revenire la starea în care s-a produs adormirea, starea trupească, adică același trup, nu altul.

Încă o dată vedem această doctrină a învierii și nu a reîncarnării, ca fiind constructivă, afirmativă, înobilitoare, întrucât întimp ce doctrina reîncarnării implică pierdere, dezintegrare, anihilare, devenind astfel o doctrină nihilistică, apropiată de unele filozofii moderne între care cea a lui Nietzsche și Cioran, pentru a numi numai doi sceptici nihilisti celebri, învățătura creștină despre înviere, de fapt cea mai înobilitoare dintre toate doctrinele religiei creștine, implică păstrare, recuperare, împlinire, perfecționare, înălțare, ea confirmă sau este confirmată de filozofii, științele, religii care susțin că în univers nimic nu se pierde, așa cum a zis-o încă din antichitate Heraclit din Efes, mult mai târziu Lavoisier precum și alți savanți, filozofi și vizionari moderni.

În afara de aceasta, doctrina despre reîncarnare presupune o predestinație totală și irațională de asemenea degradantă pentru persoana umană care nu are nici o șansă de mântuire, pentru că orice face, este oricum inutilă câtă vreme ciclul reîncarnărilor e veșnic, în timp ce doctrina despre înviere implică, așa cum o știm din învățătura Mântuitorului, libertatea de voință a omului care sub providența divină, în virtutea libertății sale își construiește propriul său destin; învățătura creștină despre libertate, ca un corolar suprem al persoanei umane, merge până acolo încât dă posibilitatea omului de a-l refuza pe Dumnezeu, de a refuza mântuirea, ori de a deveni împreună lucrător cu Dumnezeu la propriul său destin. Aceasta constituie caracterul sinergetic al relației dintre Dumnezeu și om în creștinism, bazat pe libertate; o astfel de relație devine una din cele mai înobilitoare realități cu cele mai extraordinare implicații în viața omului.

În acest sens se vede clar că **Dumnezeul** religiei creștine este o ființă supremă dar nu ca cea concepută de filozofii teiste, care susțin că Dumnezeu o dată ce a creat lumea, rămâne pe veci în afara ei, nu se mai interesează de ce se petrece acolo, ci este un Dumnezeu iubitor, așa cum îl descrie Sf. Scriptură, un Dumnezeu care se îngrijește, căruia îi pasă de creația Sa și e gata să intervină oricând atunci când omul cere sau dorește colaborarea și intervenția Sa divină, sau chiar și când nu o cere.

La Marea Lavra, întoarcerea isihastilor a fost salutăată ca o adevărată sărbătoare duhovnicească. Ei se stabiliră în chilii dispersate în apropierea Lavrei, însă sub amenințarea noilor incursiuni turcești au fost nevoiți să se instaleze în interiorul mănăstirii. Aici, însă, vizita numeroșilor călugări și ritmul vieții obștești împiedicau găsirea liniștii pe care ei o căutau. Luând atunci cu el un singur ucenic, Grigorie s-a imbarcat pentru Adrianopol și de acolo au ajuns pe jos la Paroreea, unde numeroși călugări de diferite naționalități s-au adunat curând sub îndrumarea sa. El a fondat aici o lavră pe muntele Katakryomenie, în jurul căruia trăiau pustnici în chilii separate, iar mai apoi trei alte lavre au fost construite în împrejurimi. Însă locul era invadat de tâlhari care cauzau multe neplăceri călugărilor și tulburau mereu liniștea lor. Grigorie s-a adresat atunci tarului Bulgariei, Ioan Alexandru (1331—1371). Suveranul, prieten al călugărilor și admirator al culturii bizantine, a primit cu bucurie cererea Sfântului și i-a trimis imediat bani și muncitori pentru construirea unui turn, unei mari biserici și mai multor chilii. El dotă în plus mănăstirea cu tot ceea ce era necesar și îi oferă sate, turme de oi și locuri de peste. În schimb, Dumnezeu își arată bunăvoința Sa față de țară, scăpându-l dintr-un complot pornit asupra lui. Fiind în centrul acestei cetăți duhovnicești, dumnezeiescul Grigorie, dovedea o răvnă apostolică pentru a aprinde în toți oamenii acest foc care ne face să ajungem prin viață activă și perseverență în rugăciunea lui Iisus, pe culmile contemplației. El învăța fără încetare și reuși să convertească în oi duhovnicești un mare număr de tâlhari din regiune.

Cuvântul său a răsunat într-adevăr până la **marginile lumii** și Paroreea deveni centrul unei mari mișcări duhovnicești care va răspândi spiritualitatea bizantină în țările slave. Printre ucenicii săi, al căror număr, s-a zis, că depășea măsura, va fonda celebra mănăstire de la Kelifarevo, aproape de Timovo, care a fost cea mai importantă mănă-

6. Caracterul depersonalizant al Reîncarnării

Este clar din cele spuse până aici că religiile hinduiste învață o doctrină depersonalizantă, adică despre anihilarea persoanei (S. Ajaya, *Psychotherapy East and West; A Unifying Paradigm*, The Himalayan International Institute of Yoga Science and Philosophy of the USA, Honesdale, PA, 1992, p. 128), despre dispariția ei totală, definitivă. Aceasta este însă o altă contradicție căci pe de o parte viețile individuale sunt nesfârșite iar pe de altă parte se învață anihilarea finală a ego-ului, a sinelui, ca să nu mai vorbim și de celălalt aspect al contradicției și anume că persoanele umane sunt destinate anihilării totale, în timp ce faptele (*karma*) și urmările lor sunt eterne.

Persoana, în tradiția creștină, este forma cea mai înaltă de existență. De aceea Dumnezeu e conceput ca personal, iar omul ca chipul lui Dumnezeu, *imago Dei*, este o ființă atât de nobilă. Un ego, sine, care se anihilează, care dispăre total în neant este produsul unei înțelegeri degradante, de neconceput despre om. Cum zice C. G. Jung: „Pentru noi, o conștiință fără ego, fără sinele personal este de neconceput. Dacă nu este ego, sinele personal, nu mai este nimeni conștient de nimic.” (S. Ajaya, *op. cit.*, p. 137).

Pe de o parte deci doctrina despre reîncarnare în cicluri nesfârșite duce la disperare existențială, iar pe de altă parte, — și aici este o altă mare contradicție — aceeași doctrină promovează ideea nu a unității ci mai mult, a identității dintre spiritul uman și spiritul divin ori spiritul cosmic, universal.

Dar dacă spiritul divin și cel uman (*atman*) se identifică unul cu celălalt, de ce deci mai este nevoie de reîncarnare? Ori dacă identificarea spiritului uman cu cel divin nu e mântuitoare trebuie să înțelegem că spiritul divin însuși are nevoie de reîncarnare?

Reluând ideea că nu există viață perfectă, deci că reîncarnările se petrec veșnic și deci că în final nu există mântuire, se vede clar că reîncarnarea duce doar la disperare sau cel mult la indiferență pentru că oricum ai trăi, nu poți fi perfect și deci automat îți crezi suferințele viitoare în lanț, etern, nesfârșit.

Într-un astfel de context poate E. Cioran să afirme că „ar fi mai bine pentru noi ca, viermănoși și sereni, să fi păstrat companie animalelor, bălăcindu-ne lângă ele în milenii ce vin, mirosind a grajd mai degrabă decât a laboratoare, murind mai degrabă de bolile noastre decât de remediile noastre, încercând neantul și progresiv înecându-ne în el. Căci absentei care ar fi trebuit să fie o datorie și obligație noi i-am substituit evenimentul. Și de fapt, fiecare eveniment ne cuprinde și ne devoră câtă vreme el are loc în detrimentul echilibrului și duratei noastre.” (*op. cit.*, p. 62).

Cu alte cuvinte starea noastră de oameni personali, conștienți ar fi de fapt o stare de cădere și decădere; idealul ar fi nu în umanizare ci în depersonalizare și dezumanizare, în întoarcerea la animalitate, ba mai jos, la vegetație, la starea vegetală sau și mai jos, la nimicul absolut. De aceea poate scrie el că „cel ce n-a înviat niciodată vegetala n-a înțeles drama umană” (*op. cit.*, p. 178).

Scepticismul total, nihilist al lui Cioran este o filosofie a absurdului. Dar una din bazele filosofiei lui este tocmai nihilismul disperant al doctrinei despre reîncarnare, cu eliminarea ideii de progres prin propovăduirea întoarcerii sufletului la stadiul de animal sau vegetală și cu situația fără ieșire în care sufletul e pedepsit pe veci la suferința vieții în trup, fapt ce duce la dorința mai degrabă de a nu fi existat deloc decât la bucuria de a exista. În acest sens poate Cioran scrie: „fiecare pas înainte, fiecă formă de dinamism conține ceva satanic: progres este echivalentul modern pentru cădere, versiunea profană a condamnării... iar noi nu suntem decât o armată de condamnați predestinați nebuniei: ...căci orice mișcare este o erezie”. De fapt, zice el, noi am fost creați să vegetăm, să prosperăm în inerție și nu să ne distrugem pe noi prin viteză și igienă (*op. cit.*, p. 61).

— va urma —

Pr. dr. Theodor Damian

stire din Balcani, sediul unei faimoase școli duhovnicești și culturale, ilustrată de numeroși sfinți, asceți și păstori ca: Sf. Eftimie, patriarhul Târnovei, Sf. Ciprian Mitropolitul Kievului. Sf. Romul și Sf. Grigorie Sihastrul au răspândit în Serbia tradiția rugăciunii inimii, cu ajutorul prîntului Lazăr.

Suveranii timpului, Andronic III Paleolog (1328—1341), Ștefan Dușan al Sârbilor (1331—1356), Ioan Alexandru al Bulgariei și Nicolae Alexandru al Țării Românești au căutat prietenia Sfântului Grigorie și au purtat cu el corespondență pentru a primi sfaturi duhovnicești. Astfel, putem spune de Sf. Grigorie Sinaitul că este initiatorul acestei vaste mișcări isihaste pe care Bizanțul o va transmite lumii slave (și românești, n.n.) ca moștenirea sa cea mai prețioasă.

În ciuda activității sale apostolice, Sf. Grigorie nu era mai puțin însetat de solitudine. Astfel el își amenajă o chilie izolată la puțină distanță de mănăstire. Acolo, fiind anunțat de Dumnezeu de moartea sa apropiată, el se retrase la liniște totală, înfruntând pe demoni care îl atacau ca fiarele sălbatice. Aceștia au făcut totul pentru a-l face să-și piardă în ultimul moment cununa sa, însă în zadar. După trei zile, o putere divină a alungat pe demoni și a umplut pe Sfânt de o inexprimabilă blândete. Peste puțin timp, el intră cu bucurie în viața cea fără de sfârșit (27 noiembrie 1346).

2 **Isihaști, practicând rugăciunea inimii**, nu lipseau totuși de la Athos, pentru că Sf. Grigorie însuși a întâlnit mai apoi pe Sf. Maxim Kavsocalivitul.

3 **Capete foarte folositoare**, 113 (vezi în Filoc. rom. VII, p. 133, n.n.). Scrierile Sf. Grigorie constituie o parte fundamentală a Filocaliei.

O biografie de excepție ȘTEFAN FERARU

Cea de a 72-a aniversare a zilei de naștere ne oferă un potrivit și plăcut prilej pentru a-i adresa, din toată inima, prietenului, consăteanului și compatriotului nostru, ȘTEFAN FERARU, ani mulți și calde urări de bine și sănătate.

Frumoasa vârstă atinsă, ca și contextul în care o evocăm, ne îndeamnă să marcăm momentul aniversar printr-un bilanț, chiar sumar, al prodigioasei și constante activități pe care a desfășurat-o în perimetrul spiritual și cultural-artistic în patria adoptivă și în care s-a integrat de peste patru decenii. Ne-am propus să consemnăm remarcabilele strădanii într-o sinteză, pe baza unor materiale documentare ce ne-au parvenit, mai ales cu scopul ca ea să rămână pentru cei ce ne vor urma și care să aibă posibilitatea să cunoască profilul de excepție al acestui contemporan deosebit al nostru. Considerăm că în prealabil este necesar să evidențiem, că realizările sale au ca suport încălcătura sufletească cu care cel sărbătorit acum a plecat din Săliștea Sibiului — străveche vatră românească — și cu care l-au înzestrat, temeinic și cu generozitate, Biserica ortodoxă și școala românească de aici. La aceasta s-au adăugat, firește, calitățile cu care a fost dotat, și pe care a știut și s-a străduit din toate puterile ca să le valorifice.

Integrându-se, chiar de la sosirea sa în Statele Unite ale Americii, printre enoriașii parohiei „Sf. Gheorghe-Nou” din Lansing-Illinois, al parohiei „Sfânta Treime” din Detroit, Michigan și apoi din Troy, Michigan, ȘTEFAN FERARU a slujit cu credință și devotament biserica ortodoxă, mai întâi la nivel parohial, pentru ca mai târziu să sprijine prin toate mijloacele Episcopia și apoi Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română din America și Canada. Apropierea sa de biserica ortodoxă și activitatea sa neobosită pusă în slujba acesteia s-au bucurat de o apreciere deosebită din partea clerului ortodox român dar i-au atras și stima și respectul credincioșilor care l-au onorat alegându-l ca membru în consiliul eparhial și casier al Arhiepiscopiei. Aceste funcții importante în organismul bisericesc misionar și pe care le-a îndeplinit și le îndeplinește cu devotament și conștiințiozitate, i-au oferit posibilitatea, printre altele, de a veni în contact și de a fi și o gazdă primitoare pentru unii dintre înalții Prelați ai Bisericii Ortodoxe Române din țară, care s-au aflat în vizită în

Însemnări despre o vizită făcută P.C. Părinte Arhim. ILIE CLEOPA, la Mănăstirea Sihăstria, în vara anului 1993

Cu ajutorul lui Dumnezeu, în vara anului 1993, împreună cu soția și copiii, ne-am învrednicit să ne ducem în pelerinaj la multe din mănăstirile binecuvântatului pământ românesc al Moldovei. Și, printre mănăstirile la care ne-am închinat a fost și Sihăstria, unde, după cum este binecunoscut, viețuiește Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Cleopa Ilie, unul din marii duhovnici ai Ortodoxiei românești și universale.

Deși Părintele Cleopa este în vârstă, peste optzeci de ani, și suferind, de mulți ani, totuși Prea Cuviosia sa primea în chilie, pe toți cei care așteptau, cu răbdare, să-l vadă, să-i ceară un cuvânt folositor, de învățătură, și binecuvântare, iar pe unii să-i spovedească. Am fost primiți și noi, imediat, în chilia Prea Cuvioșiei sale, cu căldură și dragostea creștinească proprie Părintelui Cleopa, care ne-a vorbit mai bine de o oră. Dar, Prea Cuviosia sa ar mai fi continuat să ne vorbească, dacă nu ne retrăgeam, pentru a nu-l mai obosi mai mult, nu înainte, firește, de-a primi, fiecare, binecuvântarea și cuvântul de învățătură potrivit din partea Părintelui Cleopa.

Ieșeam din chilia Părintelui Cleopa, cu ferma convingere că văzusem și auzisem un om ales al lui Dumnezeu, cu viață sfântă, cu credință lucătoare și cu dragoste și înțelegere față de toți. Cuvintele Prea Cuvioșiei sale îmi reveneau, neâncetat, în memorie, iar ochii săi pătrunzători și în stare permanentă de trezvie nu mă mai părăseau. Vitalitatea, luciditatea și ușurința cu care ne vorbea mă umiseră și ele. Cert era că, plecând de la chilie, Părintelui Cleopa imbogățit duhovnicește, și nu ne mai rămăsese decât să dăm slavă Celui de Sus, că ne-a hărăzit asemenea dar de-a ne fi aflat în preajma Prea Cuvioșiei sale.

Părintele Cleopa ne-a vorbit, mai ales, despre trecutul său și despre viața duhovnicească de la Mănăstirea Sihăstria, de când viețuiește în aceasta și până astăzi. Printre altele, Părintele Cleopa ne-a istorisit și despre cele trei perioade ale sale de pătimire în temnițele comuniste, precum și despre fușca sa în muniți, cu o desaga și cu Sfânta împărășanie. În muniți, ajutat de un pădurar, Părintele Cleopa și-a făcut, sub o stâncă, o colibă de patru metri pătrați. Ușa colibei era captușită cu mușchi de pădure, pentru a scăpa privirilor „indiscrete”, iar, odată cu căderea primei zăpezi, Părintele Cleopa nu mai ieșea din interiorul acesteia. În interiorul colibei, făcută din lemn de brad, Părintele Cleopa n-avea niciodată focul, pentru a nu-l da în vileag fumul. Doar candelă ardea în colibă, la lumina plăpândă a căreia Prea Cuviosul Cleopa își înălța rugăciunile, însoțite de lacrimi fierbinți, către Milostivul Dumnezeu să se îndure de Prea Cuviosia sa și de neamul românesc, aflat din anul 1948 în mâinile forțelor răului și ale întunerului.

Emoționant a fost momentul când, în timp ce ne vorbea, Părintele Cleopa a sros de sub masă un geamantan, în care se afla trusa cu toate cele necesare pentru săvârșirea Sfintei Liturghii, și pe care o avusese cu Prea Cuviosia sa, timp de ani de zile, în coliba din creierul muntilor.

Ne-a vorbit Părintele Cleopa și despre pelerinajul său la Sfântul Munte Athos, întreprins în anul 1977, și-și amintea, cu emoție, Prea Cuviosia sa, cum, în Grecia, i s-a cerut să vorbească, în prezența Arhiepiscopului Atenei și a altor ierarhi eleni, despre Sfânta împărășanie. Și le-a vorbit Părintele Cleopa, după propria mărturisire, timp de patru ore. Le-a vorbit, desigur, din prisosul cunoștințelor sale, căci se știe că Prea Cuviosia sa este un bun cunoscător al Sfintei Scripturi și al lucrărilor multor Sfinți Părinți, pe unele chiar pe de rost. Pe acestea le studiasă și învățase, pe de rost, mai ales, pe când făcuse ascultare la păstoriilor oilor mănăstirii, în anii tineretii. Iată însă, că acum, la anii bătrâneții, Dumnezeu l-a învrednicit pe Părintele Cleopa a fi unul dintre marii păstori duhovnici ai oilor cuvântătoare ale Bisericii Ortodoxe. Într-adevăr, la chilie Părintelui Cleopa vin credincioșii ortodocși nu numai din România, ci și din Bulgaria și Grecia. Totodată, la scaunul duhovniciei Părintelui Cleopa vin și ierarhi. Așa se face că, potrivit celor spuse de Părintele Cleopa, Prea Cuviosia sa este duhovnicul a doi mitropoliți și a șapte episcopi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Să reamintim, de asemenea, că Părintele Cleopa este și autorul multor lucrări de învățătură creștină ortodoxă și de zidire duhovnicească.

Ne-a vorbit, în fine, Părintele Cleopa și despre Mănăstirea sa, Sihăstria, unde de patru sute cincizeci de ani nu se mănâncă carne și în care au viețuit, de-a lungul timpului, mari duhovnici. Chiar Părintele Cleopa mărturisea că a apucat perioada, când Mănăstirea Sihăstria avea cincisprezece mari duhovnici. În prezent, spune, cu regret, Părintele Cleopa, la Mănăstirea Sihăstria mai sunt doar patru astfel de duhovnici, răci ceilalți s-au mutat, între timp, la Domnul. Dar, la Sihăstria, adăuga Părintele Cleopa, Prea Cuviosia sa a cunoscut și călugări, care au fost mari nevoitori în ale rugăciunii și desăvârșirii. Unii, dintre acești călugări, preciza Părintele Cleopa, nu dormeau decât trei ore pe noapte, și acelea, în sicriu.

Cu smerenia-i caracteristică, Părintele Cleopa a evitat să ne vorbească și despre nevoitorii viețuitori ai Sihăstriei, din zilele noastre. Oricine, însă, care calcă pragul Mănăstirii Sihăstria își da seama că în acest așezământ monahal viețuiesc astfel de nevoitori în ale rugăciunii, ascultării și postului. Apoi, numărul mare de tineri intrați, de curând, în mănăstire, face ca aceasta să constituie o speranță a continuării vieții duhovnicești alese în Monahismul ortodox român.

Am părăsit Mănăstirea Sihăstria, nu înainte de a-i admira pictura bizantină, recentă, din trapeza acesteia, care te îmbie la frumos și elevație duhovnicească, și cu multumirea sufletească de a ne fi aflat în incinta acesteia, de-a ne fi închinat în biserică și de a fi primit cuvintele de învățătură și binecuvântarea marelui ei, — și al Bisericii Ortodoxe Române —, duhovnicul Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Cleopa Ilie.

Pr. Dr. Ioan DURĂ

SUA și au cercetat Sfânta Arhiepiscopie Misionară. Printre aceștia amintim pe: Preafericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (pe atunci Mitropolit al Olteniei), I. P. S. Sa Antonie — Mitropolit al Ardealului, I. P. S. Nicolae, Mitropolit al Banatului, I. P. S. Sa Bartolomeu, Arhiepiscop al Clujului, Vadului, Feleacului (pe atunci Arhimandrit B. V. Anania), P. S. Sa Vasile, Episcop al Oradiei, P. C. Pr. Nișior Cazacu, secretar al P. S. Patriarhii și alții.

Cu o parte dintre înalți Prea Sfinții Lor, ȘTEFAN FERARU a păstrat și păstrează legăturile prin corespondență și vizite în România. Sunt impresionante urările și binecuvântările din colecția sa, pe care P. F. Teoctist, I. P. S. Sa Antonie, I. P. S. Sa Nicolae, I. P. S. Sa Bartolomeu, — ca să dăm numai câteva exemple, — i le-au adresat de-a lungul anilor pe felicitări, amintiri sau cărți ai căror autori sunt.

Pentru această îndelungată, rodnică și devotată lucrare, pusă în slujba sfintei noastre biserici și a comunității ortodoxe din cuprinsul Arhiepiscopiei Misionare, ca o recunoaștere a rolului său în propășirea acestei instituții bisericești, P. F. Justin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române l-a onorat pe ȘTEFAN FERARU cu înalta distincție „Crucea Patriarhală pentru mirenii”, în anul 1979 cu ocazia vizitei P. F. Sale în S.U.A., în fruntea unei delegații de înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Un alt domeniu al activității neobosite a celui sărbătorit, la fel de important, este cel cultural. Ca membru fondator și activ și ca președinte al Coralei „România”, de pe lângă Catedrala ortodoxă „Sfânta Treime” din Detroit, Michigan și fiind înzestrat și cu o voce de excepție, și-a dovedit întregul său talent ca minunat interpret al muzicii bisericești și populare din Transilvania. „România” Choral and Cultural Society of Detroit, Michigan, cum s-a înregistrat la autoritățile americane și-a propus ca „scopul noii societăți culturale” (Continuare în pag. a 4-a)

Ing. Ioan Stănișor, Timișoara

Ec. Mircea Țața Sibiu

(Urmare din pag. 1)

Dă-mi tinerețea mea, redd-mi credința
Și reapati din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

Amințirile contemporanilor au relatat că la 8 noiembrie 1886, bolnav la Mănăstirea Neamțului, spovedindu-se, i-a spus preotului: „Părinte, să mă îngropați la fărâmurile mării și să îie într-o mănăstire de maici și să ascult în fiecare sară, ca la Agaiton cum cântă Lumină lină.”

A doua poezie: Colinde, colinde!, în stil popular, o cităm în întregime:
Colinde, colinde!
E vremea colindelor,
Căci ghița se-ntinde
Asemeni oglinzilor
Și tremură brazii
Mișcând rămurilele,
Căci noaptea de azi-i
Când scântee stelele.

Mihai Eminescu și religia

cunoștințe, printre care și cele religioase, fie personaje biblice, parabole, maxime etc., pentru ilustrarea ideilor și exemplificarea conținutului.

Principiul conducător într-un stat — susținea poetul — trebuie să fie „o absolută libertate a conștiinței”. El a arătat că în antichitate: „Biserica era singurul punct luminos nu numai pentru cultura în genere, dar chiar pentru libertatea dezvoltării omenității.”

M. Eminescu avea convingerea că: „nici un popor nu poate subsista fără religie.” „E netăgăduit — adăuga el — că românii și-au păstrat cu multă îndărătnicie atât naționalitatea, cât și obiceiurile religioase.”

„De ce Christus e așa de mare [?] — se întreba poetul —. Pentru că prin IUBIRE el a făcut

ȘTIRI — INFORMAȚII

Agenda P. S. episcop-vicar SERAFIM

— Marți, 8 martie a.c., P. S. Episcop Serafim Făgărașanul a vorbit în Aula „Avram Iancu” a Universității din Sibiu, despre **Tineretul și Biserica**.

— Miercuri, 9 martie a.c., slujba acatistului **Rugul aprins** la biserica studenților din București. Cuvânt despre „**Ortodoxia în lumea Occidentală**”.

— Joi, 10 martie, a vorbit despre **Monahism și Liturghie**, în aula Facultății de Drept din București.

— Vineri, 11 martie a.c., a vorbit în Casa de cultură a studenților din Craiova, despre **Isihasmul în Ortodoxie**.

— Duminică, 13 și Duminică 19 martie 1994, hirotonie în Catedrala Sibiu, candidatul la preotie, Străulea Dorin.

— Duminică, 20 martie, Sf. Liturghie în parohia Bucium (prot. Făgăraș), în cadrul căreia a hirotonit întru preot pe teologul Mezaros Nicolae, pe seama acestei parohii.

După masă, Taina Sf. Maslu în Parohia Făgăraș-Galați.

— Miercuri, 23 martie, a participat la Liturgia darurilor înaintea sfinților în biserica studenților din București. Predică.

— Vineri, 25 martie, Sf. Liturghie în Parohia Vurpăr (prot. Sibiu).

După masă, P. S. Sa a primit o delegație de tineri germani care i-au luat un interviu pentru un post de Radio din München.

— Sâmbătă, 26 martie, întâlnire cu frații ostași de la Cluj și Simeiria. A participat și Pr. prof. Vasile Mihoc.

— Duminică, 27 martie a.c., Sf. Liturghie în parohia Hârseni (prot. Făgăraș) și a hirotonit întru preot pe tânărul Radu Simion Petrașcu pe care l-a și instalat ca paroh.

După masa, P. S. Sa a slujit Taina Sf. Maslu în parohia Sebeș și a adresat cuvânt de învățătură.

Diac. Dumitru Dura

cearta între voințe imposibilă.”

Proclamând iubirea — „cea mai înaltă formă a existenței umane”, poetul a arătat că „omul trebuie să aibă înaintea lui un om ca tip de perfecțiune după care să-și modeleze caracterul și faptele. Precum arta modernă își datorește renașterea modelelor antice, astfel creșterea lumii nouă se datorește prototipului omului moral, Iisus Hristos. După el încearcă creștinul a-și modela viața sa proprie (...); caracterelor crescute sub influența biografiei lui Hristos, și cari s-au încercat a se modela după al lui, rămân creștine.”

Pentru ca oamenii să fie buni, „pentru a se respecta unii pe alții și a-și veni unul altuia în ajutor au nevoie de religie.”

Asupra altor creații poetice, precum și a articolelor eminesciene, privitoare la morală creștină ortodoxă, sperăm să revenim, poate, cu vreun alt prilej.

Slujirea lui Dumnezeu și dragostea de neam:...

(Urmare din pag. 1)

racul om se vâita de durere dar persecutorul său nu avea milă. Văzând aceasta, Moise se supără foarte tare și se mânie zicând: „Pentru că Dumnezeu nu ajută poporul meu, îl voi ajuta eu”. Sări asupra egipteanului și-l bătu până muri, apoi îl îngropă. Credea că nimeni nu va mai ști ce s-a întâmplat. Dar iată că mai târziu avea să se convingă de contrariu.

Văzând niște israeliteni certându-se, a gândit că nu este bine să se certe între ei, ci mai bine s-ar uni împotriva egiptenilor. Deci a intervenit, dorind să-i despartă, dar i se răspunsese: „Aceasta nu te privește pe tine; tu nu ești stăpân aici. Sau vrei să mă omori cum l-ai omorât ieri pe egiptean?” „Auzind aceasta, Moise a înțeles că toți știa lumea știa de fapta sa. Știa chiar și Faraon care a trimis oameni să-l aresteze. El credea că singur poate face ceva care să aducă eliberarea poporului său. Dar a înțeles acum că numai puterea lui Dumnezeu se poate opune rezistenței egiptene. Dumnezeu era totul, el nu avea să fie nimic altceva decât o unealtă în mâna Domnului. Dumnezeu a cerut de la el ascultare și supunere în iubire. Dorea ca el singur să admită superioritatea divină și să se lase cu totul condus de Dumnezeu. Trebuia să se smerească.”

Așadar, Moise ajunsese într-o țară cu munți înalți, ce se numea Madian. Era seară și se așeză lângă o fântână să se odihnească. Văzu venind șapte fete cu o mare turmă de oi, pentru a le adăpa. Deodată au ajuns acolo și niște păstori cu oile lor. Aceștia erau oameni răi, deoarece le-au alungat pe fete, pentru ca oile lor să bea primele apă. Fetelor le era teamă și s-au grăbit să le facă loc. Moise văzând răutatea acelor oameni, s-a mâniat și ducându-se în fața lor le spuse: „Să plecați imediat de aici. Fetele au ajuns înaintea voastră și au dreptul să ia primele apă pentru oi. Să nu îndrăzniți cumva să le mai necăjiți vreodată”. Și așa Moise ajunsese în casa acestor fete unde-l întâlni pe bătrânul preot, tatăl lor. Rămase acolo la cină și peste noapte, iar apoi se instală în casa bătrânului. Ietro, căsătorindu-se cu Șefora, una din cele șapte fete.

Acum nu mai era fugă; avea casă și familie, dar trebuia să și muncească pentru a-și câștiga pâinea de toate zilele. El mergea cu oile la pășune, le căuta iarbă proaspătă și seara le aducea la fântână să le adape. Și dacă o fiară sălbatică se apropia să atace oile, el o alunga. Moise se schimbase mult. Altădată fusese bogat, acum era un păstor sărac. Înaintea viața sa a fost liniștită, acum trebuie să îngrijească oile cu răbdare, muncind din greu. Altădată se mânia repede, vroia el însuși să-și ajute poporul; acum învăța să fie răbdător și să aștepte ca Dumnezeu să vină în ajutorul poporului Israel. Dar această schimbare a durat ani și ani de-a rândul. Moise fu păstor timp de patruzeci de ani, dar nu și-a uitat poporul. Nu se mai credea însă nici vrednic de a face ceva pentru el, cu propriile sale puteri.

Într-o zi, când ajunsese pe un munte înalt, observă ceva neobișnuit. Era un foc; o tufă de mure era în flăcări. Dar nu aceasta era lucrul neobișnuit, ci faptul că tufa era în mijlocul focului și nu se consuma. Frunzele și crengile rămăneau cum fuseseră mai înainte. „Aceasta este o minune” — se gândea Moise. „Trebuie să mă uit la ea mai de aproape” — și se duse curios într-acolo. Deodată auzi o voce care striga: Moise! Moise! Vocea ieșea din foc. Moise răspunse înfricoșat: „Iată-mă, sunt aici!” Vocea zise: „Nu te apropia aici! Ci scoate-ți încălțăminte din picioarele tale, că locul pe care calci este pământ sfânt!” Apoi a zis iarăși: „Eu sunt Dumnezeuul părinților tăi, Dumnezeuul lui Avraam, Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacob!” Și și-a acoperit Moise fața sa, că se temea să privească pe Dumnezeu” (Ieșirea 3, 4—7), dar auzea tot ceea ce-i spunea Dumnezeu. A aflat astfel, că Dumnezeu dorește să ajute pe poporul evreu și să-l ducă în cea țară frumoasă a Canaanului. Iar el avea misiunea să meargă și să-i ceară lui Faraon eliberarea poporului său din Egipt.

Într-adevăr Moise se schimbase după atâta timp. Acum nici nu ar mai fi îndrăznit să meargă în fața lui Faraon. Dar Dumnezeu îi spuse că trebuie să asculte și să nu se teamă, deoarece El însuși va veghea asupra lui și va face din el unealta Sa de lucru prin care și cu care poporul evreu va fi salvat. Îi mai spuse că va merge la Faraon împreună cu fratele său Aaron, întrucât Moise era gângav. Apoi se făcu liniște. Vocea nu mai vorbea, iar tufa nu mai ardea. Era ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Moise se duse acasă și-și duse oile în grajd; nu mai putea să se ocupe de ele. Domnul îi dăduse o altă misiune; era o muncă grea, dar minunată, lăsându-se întru totul în grija Domnului. De acum nu va mai trăi pentru sine, ci numai pentru misiunea ce i-a fost încredințată. Și să știți, dragi copii, că așa ne dorește Domnul pe toți.

6. Fixarea cunoștințelor.

Cine a fost Moise? (Conducătorul religios și național al poporului evreu, marele lor eliberator din robia egipteană). Cum se tâlmăcește numele lui? („Scos din apă”). Ce semnifică el acesta? (La ordinea fetei, datorită înmulțirii evreilor, toți băieții trebuiau să fie omorâți încă de la naștere. Mama sa l-a pus pe Moise într-un coșuleț pe Nil, între papură. A fost găsit de fiica faraonului, care venise să facă baie. Aceasta auzindu-l, îl scoate din apă și până la urmă ajunge să fie alăptat, crescut și educat chiar de mama lui). Cum l-a educat mama lui? (În spiritul dragostei față de poporul său asuprit). Cine i-a încredințat lui Moise misiunea eliberării poporului său? (Dumnezeu însuși). Ce înseamnă aceasta? (Că Dumnezeu este adevărat eliberator al poporului său). Faraonul Egiptului a aprobat eliberarea poporului evreu? (La început nu a acceptat-o, dar în urma pedepselor abătute asupra Egiptului a decis în cele din urmă eliberarea poporului evreu). Ce sărbătoare se instituie acum pentru poporul evreu? (Pesachul — trecerea, sau Paștile, ca cea mai mare sărbătoare, marcând eliberarea poporului evreu din robia egipteană).

7. Temă pentru acasă

Se vor lectura primele 12 capitole din cartea „Ieșirea”. — Rugăciunea la ieșirea din clasă.

Semnalăm... Semnalăm...

septembrie 1699 a Dietei, dar i-a convenit să fie de acord cu impunerea numărului clericilor uniți (cf. Bernath, p. 141).

La un moment dat episcopul Atanasie era într-o astfel de confuzie, încât „*il ruga pe Kollonich ca acesta să obțină de la împărat o delinție fără echivoc a noțiunii de unire bisericească*” (Bernath, p. 142).

Săracul! Ajunsesse să nu știe nici măcar atât!

Cu ani în urmă am afirmat într-o carte că românii care s-au calvinizat, au fost maghiarizați. Un om de cultură m-a contrazis. Am aflat ulterior că era unit.

Iată ce spune Bernath: „*cei mai mulți membri ai păturii privilegiate calvino-valahe puțin numeroase au fost mai târziu asimilați de maghiarime*” (p. 144).

Alte comentarii ar fi de prisos. Dar m-am întrebat atunci: oare de ce respectivul om de cultură român s-a temut de adevăr? Poate că s-a temut să nu avansăm ideea pierderii naționalității prin trecerea și la alte confesiuni?

Doamne ferește!

Unii istorici uniți — am mai notat undeva — pretind că prin uniție am scăpat de calvinism.

Ce spune Mathias Bernath?

„*Succesul parțial al calvinizării nu a avut nici o pondere din punct de vedere național-politic*” (p. 144).

Și-apoi uniția s-a început sub Habsburgii catolici, când forța calvinismului nu mai era aceeași ca pe vremea lui Ilie Iorest și Sava Brancovici, când prinții calvini erau autotuternici.

„*Marele*” vlădică Atanasie s-a lepădat de C. Brâncoveanu și de Mitropolitul Teodosie care l-a hirotonit. Așa i s-a cerut, așa a făcut!

Avea Atanasie, căruia i s-a zis Satanasie, autoritate în Transilvania?

Va fi avut printre cei care i-au urmat exemplul, dar:

„*La Brașov și Făgăraș, în vizita canonică din primăvara lui 1699 (o spune și Bârlea, Der Union... p. 164) autoritatea sa nu era luată în considerare de grupe semnificative ale compatrioților săi*” (Bernath, p. 145).

Și ce rușine i-au făcut Habsburgii catolici lui Atanasie chemându-l la Viena în 1701, pentru a fi supus unui *processus informativus*! Bernath consideră că a fost o convocare, nu o invitație (p. 146). Generalul Rabutin — se pare iezeit, zice Bernath — i-a dat însoțitor lui Atanasie spre Viena pe capelanul său iezeit Karol Neurauter „*ca tovarăș de drum și sfătuitor teologic*” (cf. Bernath, p. 146—147, cf. și Bârlea, Der Union... p. 167).

Gardianul Atanasie nu mai știa teologie!

La Viena, lui Atanasie i-au adus „*grave acuze*” pe care Kollonich le-a sintetizat în nu mai puțin de 22 de puncte (Bernath, p. 148).

Și ce acuze i s-au adus?

Printre altele, „*perseverența în învățături schismatice*” și — Vai, Doamne, oare ce nație va fi fost acest Atanasie, de a putut îndura? — a fost învinuit de legături conspirative cu Principele Țării Românești, Constantin Brâncoveanu (pct. 15—22, din rechizi-toriul lui Kollonich). I s-a imputat și că și-a asigurat un refugiu în Țara Românească, primind de la Brâncoveanu moșia Merișanilor (pct. 21, cf. Bernath, p. 149).

E frumos că i s-au imputat aceste lucruri. Ce bine ar fi să fi fost adevărate vinovățiile acestora! Dar dacă a fost absolut și re- hirotonit și „reabilitat”, înseamnă că le-a negat.

Oare putem spera că negările n-au fost sincere, și că n-a devenit un renegat?

La 13 martie 1701, laicii români din Bălgrad (Alba Iulia) i-au trimis o scrisoare de implorare lui Atanasie:

„*Amintiți-vă de ceea ce ați jurat la Mitropolia de la București (la 22 ianuarie 1698, la hirotonie) și dali-vă seama de ceea ce trebuie să vă așteptați de la cei patru patriarhi și de la Bisericile de lege grecească răspândite în toată lumea: căci de la toate acestea va veni blestem și alăturare asupra voastră... Și pentru ca popii să devină domni, nu vom da mult decât am promis (deci erau uniți ei înșiși! n.n.). Cum au trăit până acum, trăiască și de acum încolo, iară legea, au rea avem, au bună, nimic nu vom mișca, nici nu avem a primi mai mult, — până nu va fi cu voia și a tuturor mirenilor, nu numai a popilor. Iară de primești Sfinția și popii, numai voi să fiți, iar noi nu vom fi!*” (Bernath, p. 159).

Am arătat mai înainte că Bernath observă că acest text a fost ușor modificat de mgr. O. Bârlea (Der Union... nota 380, cf. Bernath, p. 159).

Dar textul e extrem de relevant din alt motiv. Laicii n-au fost consultați când s-a făcut uniția. Deci uniția s-a făcut doar de cei 38 de protopopi!

Cine l-a apărut atunci pe Atanasie? Niște „români” de-ai lui: Baranyi, Belussi, Neurauter, Rabutin (Bernath, p. 152).

Tot români neaoși, una și una!

Bernath arată că eminența vieneză Kollonich a dispus ca pe viitor nu sinodul să-și aleagă episcop unit în Transilvania, ci acesta să fie numit de împărat, împotriva tradiției locale, răsăritene. Apoi l-a pus pe Atanasie să abjure hirotonia de la Bucu-rești din 22 ianuarie 1698, iar la 24 martie 1701 l-a hirotonit din nou în toate treptele, diacon, preot, episcop. L-a hirotonit Kollonich și alți doi episcopi latini. *Latini!* (Bernath, p. 152—153).

Ce mai rămânea din greco-catolicism?

Verbe goale. Și umilinti!

În două broșuri, istoricește analfabete, editate de o episcopie unită din Transilvania, câțiva istorici ortodocși sunt admonestați că falsifică istoria. Hartia îndură totu!

Dar iată aici istoria scrisă de un istoric străin.

Cine l-a instalat în Ardeal pe episcopul Atanasie?

„*Atanasie a fost pus în funcție de către contele Apor, în temeiul imputernicirii sale din 17 martie, apoi părintele Neurauter din Societatea lui Iisus, prezumtivul „teolog”, a dat citire diplomei de unire*” (la 15 mai 1701 n.n.).

Instalarea s-a făcut la Alba Iulia, „*de lașă la instalare mai fiind iezeitul Baranyi, Kapi și Biletski, Implicați în chestiunea unirii sunt menționați nobilii F. Boer, P. Apor, Sárospataki, G. Josika, S. Bethlen, Haller și Pekri*” (p. 157 și nota 216).

Tot români, una și una!

În noiembrie 1701 Atanasie a organizat un sinod, adresând scrisori de mulțumire către papă, împărat și Kollonich. Cu deosebită insistență s-a cerut „*protecția puterii laice pentru unirea bisericească*” (p. 158).

Oare de ce și de cine trebuiau protejați de către Putere? Și de care Putere? Românească? Locală? Desigur nu. Cereau protecția ocupanților Habsburgii, la a căror religie trecuseră, față de ortodocși și față de celelalte religii recepte, care nu vedeau cu ochi buni trecerea românilor la catolicism.

Cujus regio, ejus religio! Primiseră credința ocupantului și trebuiau protejați. Frații lor rămași în credința strămoșească, cu bisericile luate, cu preoții lor ortodocși alungați, rămași fără episcop, puteau să-i lovească, vai cu vreo privire urâtă, cu dispreț! Câ arme, ei nu aveau. Nici armate.

Cu toată protecția, la instalarea lui Atanasie nu s-a putut totuși evita un incident, pe care Mathias Bernath nu-l lasă să treacă nesemnalt:

„*Un scandal provocat de ortodocși la festivitatea pompoasă a instalării în funcție, anunța ca o strălucire viitoare confruntări: în fața episcopului, a oaspeților nobili și a clerului, la poarta catedralei din Bălgrad (Alba Iulia n.n.) doi negustri „greci” (ortodocși n.n.) și un preot, trimiși ai comunității ortodoxe extrem de active din Schei Brașovului au protestat gălăgios împotriva episcopului renegat, căruia îi contestau dreptul de a se instală în catedrala construită de Domnul Țării românești pentru ortodocși din Transilvania*” (p. 158).

Te prind fiorii!

Și povestitorul e un străin. Și nici măcar ortodox!

Și iată-și astăzi cum se plâng că li s-au luat bisericile de către adevărații proprietari, acum ortodocși din nou!

Ce frumos spune poporul: Există un Dumnezeu!

Există o dreptate!

Mai departe Mathias Bernath citează o frază din *Die Union der Rumänen...* (p. 177) a Mgr. Octavian Bârlea: „*Contradicția nu a mai putut fi curmată, devenind începutul unei lungi drame*” (cf. Bernath, p. 158).

Într-adevăr: O lungă dramă! Continuă și azi, după aproape 300 de ani. Mgr. Bârlea, când vrea, poate fi și obiectiv.

Iată și o mărturie despre populația Transilvaniei, care vine din partea generalului von Preiss, cel care în 1785 a dăruit Mănăstirea lui Brâncoveanu de la Sâmbăta, pentru că nu a acceptat uniția:

„*Cea mai mare parte a Transilvaniei este locuită de valahi*”, (ortodocși n.n.) dar ei, „*nu sunt considerați ca națiune, ci doar POPULUS tolerat* (gloată, popor n.n.)... căruia nu i se acordă participarea la acele libertăți și drepturi ale celorlalte națiuni”.

Nu mai în condițiile lipsei de drepturi și de protecție a putut Preiss să distrugă mănăstirile ortodoxe ale românilor. Cine să-l fi tras la răspundere?

Cinic, trăgând cu tunul, mimând compătimirea victimelor.

Dar Bernath mai are multe de spus.

Va urma.

ANTONIE P.

ȘTIRI — INFORMAȚII

Agenda I. P. S. Mitropolit ANTONIE

— Miercuri, 16 și vineri, 18 martie a.c., Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului a luat parte la Sf. Liturghie a darurilor mai înainte sfințite în Catedrala mitropolitană din Sibiu.

— Vineri, 18 martie a.c., seara, în cadrul săptămânii duhovnicești, I. P. S. Sa a ținut în Capela mitropolitană din Sibiu în fața studenților teologi o meditație duhovnicească cu tema: „*Tatăl nostru*” — modelul desăvârșit de rugăciune.

— Sâmbătă, 19 martie a.c., I. P. S. Sa a primit la reședința mitropolitană din Sibiu pe pastorul Jean Fischer, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene.

— Duminică, 20 martie a.c., I. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind cuvânt de învățătură.

I. P. S. Sa a prezentat credincioșilor prezenți la Sf. Liturghie pe pastorul Jean Fischer.

În aceeași zi I. P. S. Sa împreună cu oaspetele a făcut o vizită la Mănăstirea Brâncoveanu, și la Schitul Păltiniș. Tot în aceeași zi I. P. S. Sa a primit pe academicianul Marius Sala.

— Luni, 21 martie a.c., I. P. S. Sa a luat parte la lucrările Sinodului Permanent, desfășurate la Palatul patriarhal din București.

— Între 22—24 martie a.c., I. P. S. Sa a luat parte la lucrările Sf. Sinod al B.O.R.

— Miercuri, 30 martie a.c., I. P. S. Sa a primit pe dl. Virgil Bogdan, de la Asociația PRO PACT-Sibiu.

— Joi, 31 martie a.c., I. P. S. Sa a primit la reședința mitropolitană din Sibiu pe dl. Gunnar Jansson, raportor la Comisia juridică și Comisia pentru drepturile omului ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. La discuții, a fost prezent și o delegație a Bisericii Orientale Unită cu Roma (greco-catolică) din Sibiu condusă de vicarul Pompiliu Onofrei.

I. P. S. Sa a făcut o prezentare a situației vieții bisericești din Transilvania și a adresat raportorul protestul și indignarea credincioșilor ortodocși din Mitropolia Transilvaniei față de legiferarea în țara noastră, la insistențele Consiliului Europei, a unor păcate grave precum avortul și homosexualitatea.

În aceeași zi, I. P. S. Sa a primit pe Excelența Sa Dl. Andrew Bache, ambasadorul Marii Britanii în țara noastră aflat împreună cu soția, într-o vizită la Sibiu.

— Tot în seara aceleiași zile I. P. S. Sa a susținut în Sala Mare a Casei de cultură din Alba Iulia, la invitația Ligii Tineretului ortodox, conferința cu tema „*Rugăciunea domnească Tatăl nostru*”.

După conferința corului parohiei din Măgina, dirijată de Pr. I. Fufezan a prezentat un reușit program religios închinat Duminicii a treia a Sf. Post (a Sf. Cruci).

Arhid. Visarion Bălbă

O biografie de excepție...

(Urmare din pag. a 3-a)

rale și corale, care poartă numele scump al țării noastre de origine, România, este aceea de a păstra, promova și valorifica moștenirea etnică, muzicală și artistică a comunităților româno-americane, pe orice cale posibilă, dar mai ales prin concerte publice de muzică tradițională românească, religioasă, populară, și clasică. „*Subliniem că în cadrul acestei societăți culturale și corale funcționează și corul de copii. Corala este o prezentă permanentă la slujbele bisericești și la toate evenimentele culturale românești*” (după cum aflăm dintr-o însemnare a dirijorului acesteia, dl. C. Alexe) dar colaborează și cu alte instituții culturale americane și canadiene „*interesate să cunoască și să aprecieze valorile artistice și spirituale ale grupului nostru etnic*”, fiind cea mai reprezentativă de acest gen din Statele Unite și Canada.

Dintre manifestările acesteia exemplificăm cu: concertul religios de Florii de la Windsor University Center (1978), Concertul de colinde de la Festivalul etnic de Crăciun organizat de către Centrul lingvistic al Bibliotecii centrale din Windsor, Ontario și multe altele. Ca o expresie a prestigului pe care și l-a câștigat în această activitate, considerăm că a fost și invitarea sa, împreună cu o parte a coralei, la marele festival „*American Folklife*”, organizat la Washington D.C. (1976) de către „*Smithsonian Institution*” și „*National Park Service*”, cu prilejul Bicentenarului Statelor Unite ale Americii, ocazie cu care au fost prezentate cântece vechi ale emigranților români, precum și exemplificări de muzică liturgică românească. Pentru contribuția sa deosebită la reușita și la atingerea obiectivelor pe care și le-a propus festivalul, ȘTEFAN FERARU a fost răsplătit cu o diplomă de onoare, și cu o scrisoare de mulțumire din partea organizatorilor adresată în același timp și regretatei sale soții.

În aceeași arie a preocupărilor cultural-artistice se înscrie și interesul cu care ȘTEFAN FERARU a contactat, a sprijinit și a fost gazdă la ansamblurilor artistico-muzicale din țară, care au concertat în S.U.A., în particular în comunitățile românești: „*Rapsodia Română*”, solistă Angela Moldovan, dirijor Ionel Budisteanu (1965), „*Ciocărlia*”, dirijor Victor Predescu (1968), „*Junii Sibiului*” solistă Lucretia Ciobanu, conducător Iacob Macrea (1985).

Aprecierile unora dintre solii artei populare românești, ca și grațitudinea, pentru că le-a fost o gazdă atentă și plăcută, (printre care menționăm pe Angela Moldovan, Laura Lavric, Gheorghe Turda, Iacob Macrea), consemnate cu ocazia acestor concert, alcătuiesc colecția sa de suflet.

În această colecție, un loc de frunte îl ocupă și gândurile de prețuire exprimate de scriitoarea Ioana Postelnicu (o prietenă devotată a Săliștenilor), pe unele dintre cărțile pe care i le-a dăruit cu prilejul vizitei pe care i-a făcut-o familiei FERARU (1972).

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. Serafim Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35 — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

ABONAMENTUL pe un an: 2.000 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.